

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**Іванова І. Ф., Ляпіна Л. А.,
Чорна В. О., Бондарець Б. Б.**

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

*Методичні вказівки
з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів зі спеціальності 054 «Соціологія»*

Випуск 282

Миколаїв – 2019

УДК 316.6
I 20

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (витяг з протоколу № 4 від 12.12.2019 р.).

Рецензент:

Лісєнко О. В., доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

I 20

Іванова І. Ф. Галузеві соціології. Соціологія громадської думки : методичні вказівки з підготовки до поточного і семестрового контролю для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / І. Ф. Іванова, Л. А. Ляпіна, В. О. Чорна, Б. Б. Бондарець. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 44 с. (Методична серія ; вип. 282).

Методичні вказівки містять інформацію про змістовне наповнення навчального курсу «Соціологія громадської думки»; плани проведення семінарських занять і рекомендації з підготовки до них; перелік завдань для самостійних робіт, контрольних робіт та рекомендації з їх виконання; індивідуальне навчально-дослідне завдання; питання до заліку; критерії оцінювання роботи студентів протягом семестру та на заліку; а також список рекомендованої літератури і термінологічний словник.

Методичні вказівки розраховані для підготовки студентів бакалаврів за спеціальністю «Соціологія» в ЧНУ ім. Петра Могили, та всіх хто цікавиться соціологією громадської думки.

УДК 316.6

© Іванова І. Ф., Ляпіна Л. А., Чорна В. О.,
Бондарець Б. Б., 2019
© ЧНУ ім. Петра Могили, 2019

ISSN 1811-492X

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ: МЕТА, ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ	5
1.1. Опис дисципліни.....	5
1.2. Мета, завдання, очікувані результати	5
1.3. Структура, змістовне наповнення дисципліни.....	6
II. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ	13
2.1. Семінарські заняття	13
2.2. Контрольні роботи, завдання самостійної роботи, ІНДЗ	28
2.3. Система оцінювання поточної роботи	32
III. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ	34
3.1. Питання до заліку	34
3.2. Система оцінювання роботи студентів з опанування дисципліни	36
IV. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	38
4.1. Підручники, навчальні посібники	38
4.2. Праці класиків вітчизняної та зарубіжної соціології.....	39
V. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	41

ВСТУП

«Соціологія громадської думки» входить до переліку фахових дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань спеціальності 054 «Соціологія». Відповідно до загальноприйнятої класифікації соціологічних теорій вона відноситься до спеціальних соціологічних теорій і вивчає зміст проявів громадської думки та вплив на її функціонування суспільства; а також загальносуспільні й специфічні чинники, що визначають зміст суджень громадської думки і якість (повноту) виконання нею своїх соціальних функцій.

Об'єктом соціології громадської думки потрібно вважати носіїв (суб'єктів) цієї думки, людей – представників різних соціальних груп і спільнот, різних організацій та інституцій, які висловлюють свої думки (усно чи іншим способом) щодо тих чи інших актуальних, суспільно значущих проблем. *Предметом* соціології громадської думки є її соціальні аспекти і характеристики: структура, закономірності, канали, а також механізм формування і функціонування громадської думки, ставлення великих соціальних груп, народів загалом до тих явищ, що становлять актуальний суспільний інтерес.

Соціологія громадської думки має тісні *внутрігалузеві зв'язки* з іншими соціологічними галузями, такими, як: історія світової та української соціологічної думки, загальна соціологічна теорія, методологія та методи соціологічних досліджень, соціологія особистості, соціологія масових комунікацій, соціологія політики. Також вона має *міжгалузеві зв'язки* з такими науками, як: філософія, історія, політологія, право, соціальна психологія, соціальна структура суспільства.

Методичні вказівки містять інформацію про мету, завдання, очікувані результати, структуру і зміст дисципліни; форми поточного та семестрового контролю; критерії оцінювання роботи студентів; список рекомендованої літератури і термінологічний словник.

I. СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ: МЕТА, ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ

Таблиця 1

1.1. Опис дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни
Найменування дисципліни	Галузеві соціології. Соціологія громадської думки
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Спеціалізація	Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Статус дисципліни	Нормативна
Курс навчання	3
Номери семестрів:	Денна форма 6
Загальна кількість кредитів ЄКТС/год.	5 кредитів/150 год.
Структура курсу:	Денна форма
– лекції	36
– семінарські заняття	36
– годин самостійної роботи студентів	78
Відсоток аудиторного навантаження	48
Мова викладання	українська
Форма проміжного контролю	
Форма підсумкового контролю	залік

1.2. Мета, завдання, очікувані результати

Мета дисципліни: формування у студентів сучасних професійних знань у сфері досліджень громадської думки, навичок використання цих знань під час організації та проведення емпіричних соціологічних досліджень.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів з особливостями соціології громадської думки як спеціальної соціологічної теорії (об'єкт, предмет, категорійний апарат, завдання);
- ознайомити студентів з основними теоретико-методологічними підходами до вивчення громадської думки;
- сформувати у студентів уміння та навички з практичного використання методик дослідження громадської думки.

Після вивчення курсу «Галузеві соціології. Соціологія громадської думки» студенти мають **знати** відповіді на такі ключові питання, як:

- закономірності та механізми формування громадської думки, особливості її функціонування;
- специфіка соціологічного підходу до вивчення громадської думки;
- сутність основних теоретико-методологічних підходів до аналізу громадської думки як соціального явища;

Після опрацювання курсу студенти мають освоїти **вміння і навички** соціологічного аналізу процесів функціонування громадської думки як соціального інституту, **вміти**:

- орієнтуватися в різних методологічних підходах і методиках дослідження громадської думки;
- здійснювати основні організаційно-методичні та технічні процедури під час вивчення громадської думки;
- кваліфіковано порівнювати та інтерпретувати результати соціологічних досліджень громадської думки.

Таблиця 2

1.3. Структура, змістове наповнення дисципліни

Структура дисципліни

№ з/п	Назви розділів та тем	Усього годин	За форми занять, годин					Форми контролю
			Аудиторні				Самостійна робота	
			лекції	семінари	практичні	лабораторні		
Модуль 1. Теоретико-методологічні основи вивчення громадської думки								
1	Громадська думка як об'єкт соціологічного аналізу	10	2	2			6	оцінювання на семінарі
2	Суб'єкт і об'єкт громадської думки	10	2	2			6	оцінювання на семінарі
3	Становлення і розвиток соціології громадської думки	10	2	2			6	оцінювання на семінарі
4	Громадська думка як соціальний інститут	10	2	2			6	оцінювання на семінарі
5	Громадська думка і масова свідомість	10	4	4			2	оцінювання на семінарі
За модулем 1		50	12	12			26	контрольна робота
Модуль 2. Громадська думка в системі суспільних відносин								
6	Громадська думка і мас-медіа	10	2	2			6	оцінювання на семінарі, письмова робота

7	Способи та методи формування громадської думки	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
8	Функціонування громадської думки	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
9	Громадська думка і влада	10	4	4		2	оцінювання на семінарі
10	Тенденції та закономірності розвитку громадської думки на сучасному етапі	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
За модулем 2		50	12	12		26	контрольна робота
Модуль 3. Організаційно-методичні проблеми вивчення громадської думки							
11	Практика вивчення громадської думки в західних країнах	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
12	Проблеми вивчення громадської думки в Україні	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
13	Організація та проведення соціолог. дослідження громадської думки	10	2	2		6	оцінювання на семінарі, письмова робота
14	Види опитувань	10	2	2		6	оцінювання на семінарі
15	Інтерпретація і представлення результатів опитувань громадської думки	10	4	4		2	оцінювання на семінарі
За модулем 3		50	12	12		26	контрольна робота
Разом		150	36	36		78	залік

Змістовне наповнення дисципліни

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи вивчення громадської думки.

Тема 1. Громадська думка як об'єкт соціологічного аналізу.

«Соціологія громадської думки» як навчальна дисципліна: мета, завдання, об'єкт, предмет. Основні проблеми. Міждисциплінарні зв'язки з науками соціологічного і несociологічного профілю. Категорійний апарат. Сутність терміну «громадська думка». Подвійна природа громадської думки. Громадська думка як сукупність оціночних суджень. Громадська думка як соціальний інститут. Сутнісні характеристики громадської думки як соціального феномену. Закони громадської думки Хадлі Кентріла. Структура громадської думки. Компоненти громадської думки. Функції громадської думки.

Тема 2. Суб'єкт і об'єкт громадської думки.

Поняття суб'єкта громадської думки. Визначення суб'єкта громадської думки у Т. Мора, Д. Локка, Г.-В.-Ф. Гегеля, Г. Тарда, Ф. Гольцендорфа. Визначення поняття «громадськість» Д. Дьюї. Два типи суб'єктів громадської думки. Соціальні групи. Соціальні утворення масового походження: натовп, публіка, аудиторія. Суб'єктна структура інституту громадської думки. Поняття об'єкта громадської думки. Критерії виділення об'єктів громадської думки. Різні типи класифікацій об'єктів громадської думки. «Поріг доступності» громадської думки і «принцип доцільності» при виборі об'єктів громадської думки.

Тема 3. Становлення і розвиток соціології громадської думки.

Відмінності у розумінні громадської думки в різні історичні епохи. Уявлення про громадську думку в античності. Оцінка ролі громадської думки в управлінні суспільством у праці Платона «Держава». Уявлення про громадську думку в середньовіччі. Розуміння громадської думки у соціально-політичних вченнях нового часу і просвітництва. Поняття «громадська думка» у працях Ж. Ж. Руссо. Кантівське вчення про думку, знання і віру. Теорії громадської думки: психологічний напрям, теорія колективної думки, теорія маси. Багатоманітність поглядів на громадську думку в сучасній зарубіжній соціології: Г. Тард, Г. Лебон, У. Ліппман, Дж. Геллап, Х. Ортега-і-Гассет, Т. Адорно, Ю. Габермас, Н. Луман, Е. Ноель-Нойман, П. Бурд'є. Представники вітчизняної соціології: Є. Головаха, Н. Паніна О. Нельга, Л. Орбан-Лембрик, В. Оссовський, В. Полторака, М. Туленков). Перші емпіричні дослідження громадської думки у США. «Солом'яні опитування».

Тема 4. Громадська думка як соціальний інститут.

Сутність понять «соціальний інститут», «інституційна діяльність», «інституціоналізація». Ознаки інституціоналізації. Способи інституціоналізації. Найбільш важливі соціальні інститути сучасного суспільства. Інституціональна трактовка громадської думки в соціології: С. Ліпсет, М. Дюверже. Специфіка громадської думки як соціального інституту суспільства. Функції громадської думки як соціального інституту.

Тема 5. Громадська думка і масова свідомість.

Сутність таких явищ, як: «свідомість», «індивідуальна свідомість», «групова» («масова») свідомість», «свідома сфера суспільства», «суспільна свідомість». Їх роль у формуванні і функціонуванні громадської думки. Масова свідомість як вид суспільної свідомості. Двоєдина природа суб'єкта масової свідомості (індивідуальна і групова). Соціальна типовість як характерна риса масової свідомості.

Масова і суспільна свідомості. Масова і буденна свідомості. Масова і спеціалізована свідомості. Масова та класова свідомості. Формування громадської думки на основі соціальних стереотипів. Теорія стереотипізації У. Ліппмана. Мода як частковий феномен прояву соціального стереотипу. Роль чуток у процесі формування, розповсюдження і функціонування громадської думки.

Модуль 2. Громадська думка в системі суспільних відносин

Тема 6. Громадська думка і мас-медіа.

Сутність понять «комунікація», «масова комунікація». Масова комунікація як процес передачі та поширення інформації на масову аудиторію, як власне інформація, як засоби масової комунікації. Порівняльна характеристика масової і міжособистісної комунікації. Соціологічна модель масової комунікації, її елементи. Поняття «комунікативна культура». Сутність поняття «соціальна інформація». Підвиди соціальної інформації: економічна, політична, науково-технічна, художня, релігійна та ін. Основні якості соціальної інформації для формування зрілої громадської думки: повнота, адекватність, змістовність, оперативність, доступність. Сутність поняття «масова інформація». Соціальний характер масової інформації.

Вплив інформованості населення на процес формування громадської думки. Роль у цьому процесі різних видів інформації (особистої, соціальної, масової). Роль мас-медіа у формуванні і вираженні громадської думки. Актуалізація соціальної проблематики через ЗМІ. Основні механізми впливу ЗМІ на громадську думку. Можливості маніпулювання громадською думкою за допомогою ЗМІ в сучасному суспільстві. Соціологічне вивчення впливу ЗМІ на формування громадської думки. Специфіка використання методу контент-аналізу.

Тема 7. Способи та методи формування громадської думки.

Сутність і особливості механізму формування громадської думки. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації особистості як рушійні сили формування громадської думки. Способи та мета цілеспрямованого формування громадської думки. Реклама. Мас-медіа. Public relations. Маніпулювання громадською думкою. Фактори спонтанного формування громадської думки. Особливості формування громадської думки під час виборів. Роль суспільної ситуації в процесі формування громадської думки. Методи формування громадської думки. Наслідкування. Вплив авторитету. Навіювання. Технологія залучення «приватних агентів впливу».

Тема 8. Функціонування громадської думки.

Специфіка функціонування громадської думки як соціального інституту. Функціональність і дисфункціональність громадської думки. Сутність функціонування громадської думки. Ефективність функціонування громадської думки. Умови, які сприятимуть зростанню значення громадської думки в Україні. Різні підходи до класифікації функцій громадської думки. Функції громадської думки у взаємозв'язку з діяльністю інших соціальних інститутів та населення. Роль громадської думки в трансформації різних підсистем суспільства: політичної, соціальної, економічної, культурної. Функції громадської думки у взаємозв'язку з діяльністю державних органів управління. Громадська думка як інструмент соціального управління і соціального контролю.

Тема 9. Громадська думка і влада.

Сутність понять «державна влада», «державна політика», «публічна політика». Громадська думка і влада: загальна характеристика взаємодії, типи і режими взаємодії. Громадська думка як чинник прийняття політичних рішень. Створення іміджу державних органів влади за допомогою ЗМІ, експертів-політологів і соціологів. Опитування громадської думки як елемент соціальних технологій. Інтерпретація результатів опитування щодо діяльності державних органів влади як спосіб формування громадської думки. Поняття «ефекту політичного поля». Принципи роботи з громадською думкою в практиках зв'язків з громадськістю.

Тема 10. Тенденції та закономірності розвитку громадської думки на сучасному етапі.

Поняття динаміки громадської думки і тенденції її розвитку. Закономірності розвитку громадської думки, зумовлені її власною природою. Закономірності розвитку громадської думки, пов'язані з конкретно-історичними умовами її функціонування. Особливості прояву громадської думки в сучасній Україні та інших країнах. Застосування громадської думки в цілях зміни соціально-політичної та економічної ситуації в країні, світі. Роль громадської думки у діяльності держави, політичних партій, громадських рухів, кожної людини. Чинники, що сприяють зростанню впливу громадської думки на соціальні відносини.

Модуль 3. Організаційно-методичні проблеми вивчення громадської думки

Тема 11. Практика вивчення громадської думки в західних країнах.

Особливості організації локальних, регіональних, національних і міжнародних досліджень громадської думки. Наукові традиції вивчення громадської думки в західних країнах. Різні стилі дослідження громадської думки: європейський (Німеччина, Франція, Англія); російський; американський. Проблема уніфікації підходів до дослідження громадської думки в різних країнах. Проблема створення банків даних про основні тенденції функціонування громадської думки.

Спеціалізовані інститути вивчення громадської думки. Американський інститут громадської думки, заснований Дж. Геллапом: історія створення, методичні підходи, типи вибірок, організація опитувань. Американські центри з вивчення громадської думки. Роуперівський центр. Центр Даниєла Янкеловича. Дослідницький центр при Мічиганському університеті. Центр при Чиказькому університеті. Інститут громадської думки Великобританії. Інститут Демоскопії в Німеччині. Теорія «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман. Французький інститут громадської думки.

Тема 12. Проблеми вивчення громадської думки в Україні.

Основні етапи інституціоналізації системи опитувань громадської думки в Україні. Провідні організації-виконавці соціологічних досліджень в Україні за часів її входження до СРСР. Основні характеристики громадської думки сучасного українського суспільства. Проблема впливу сучасного економічного, політичного стану на громадську думку українців. Особливості і проблеми сучасного періоду вивчення громадської думки в Україні. Вітчизняні дослідницькі компанії з проведення масових соціологічних опитувань.

Інститут соціології НАН України. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (Центр Разумкова). Центр соціальних та маркетингових досліджень «SOCIS». Фонд «Демократичні ініціативи». GfK Ukraine, українська дослідницька компанія, що входить до мережі GfK Group. Центр «Соціальний моніторинг». TNS Ukraine, маркетингове агентство, яке входить до світової групи компаній TNS зі штаб-квартирою у Лондоні. Незалежна науково-дослідницька громадська організація «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка». Інститут соціальної та політичної психології АПН України. Приклади вивчення громадської думки українців з актуальних проблем сьогодення.

Тема 13. Організація та проведення соціологічного дослідження громадської думки.

Організаційна структура соціологічного дослідження громадської думки. Розробка програми дослідження. Принцип взаємозв'язку проблеми, мети і завдань дослідження з його об'єктом і предметом. Поняття генеральної сукупності, вибіркової сукупності, репрезентативності вибірки. Формування вибіркової сукупності. Типи вибірок, їх зв'язок з дослідницькими завданнями. Відбір методів дослідження. Класифікація методів, їх пізнавальні можливості. Кількісні та якісні методи збору інформації. Методологія і методика виявлення потреб і інтересів соціальних суб'єктів на основі опитувань громадської думки. Особливості застосування спостереження і аналізу документів. Особливості моніторингу і панельних досліджень громадської думки. Оперативність і систематичність досліджень.

Тема 14. Види опитувань.

Види опитувань, що застосовуються у вивченні громадської думки. Особливості зондажного, експрес-опитування, телефонного, поштового і пресового опитувань. Телефонне опитування як експрес-метод вивчення громадської думки: переваги, обмеженість, умови і технологія застосування. Переваги і недоліки поштового опитування. Технологія підготовки і організації пресового опитування. Online-опитування громадської думки.

Тема 15. Інтерпретація і представлення результатів опитувань громадської думки.

Проблеми репрезентативності опитувань громадської думки. Складання програми обробки інформації. Обробка «відкритих» запитань. Інтерпретація одиничних відповідей. Вибір основних групувальних ознак відповідно до мети дослідження. Особливості інтерпретації результатів експертного опитування. Проблеми репрезентативності опитувань громадської думки. Інтерпретація результатів як спосіб формування громадської думки. Вимоги до соціологічної інформації про громадську думку, що публікується в спеціалізованих періодичних виданнях.

II. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

2.1. Семінарські заняття

Семінар (лат. *seminarium* – розсадник) – одна з форм навчання, яка надає студентам можливості для самостійного опрацювання та наступного обговорення на занятті проблем у тематичних рамках навчального курсу, а також формування вмінь та навичок публічного виступу, участі в дискусії. У закладах вищої освіти можуть проводитися різні види семінарських занять: доповідь чи повідомлення студентів за питаннями, які пропонує викладач; представлення творчих студентських робіт (рефератів, електронних презентацій тощо); колективне обговорення дискусійних питань; розв'язування певних практичних завдань з наступним обговоренням результатів.

Рекомендації з підготовки до семінарського заняття:

- уважно ознайомитися з планом проведення семінару через систему Moodle.3;
- звернутися до конспекту лекцій викладача та інформаційних джерел, які були ним запропоновані;
- здійснити самостійний додатковий пошук матеріалу за темою семінарського заняття, звернувшись до наукової бібліотеки університету та міських бібліотек, а також до інтернет-ресурсів;
- у процесі відбору джерел для підготовки до семінарського заняття звертати увагу на підручники, навчальні посібники, праці класиків вітчизняної та зарубіжної соціології, статті у фахових виданнях, аналітичні матеріали за результатами проведення соціологічних досліджень;
- під час підготовки реферату, електронної презентації дотримуватися загальноприйнятих рекомендацій.

Участь студентів у проведенні семінарського заняття оцінюється від 1 до 3 балів.

Модуль 1. Теоретико-методологічні основи вивчення громадської думки

Семінар 1. Громадська думка: соціологічний аналіз

1. Взаємозв'язок соціології громадської думки з науками соціологічного і несociологічного профілю.

2. Громадська думка як сукупність суджень та як соціальний інститут.

3. Закони громадської думки американського соціолога, філософа, психолога Хедлі Кентріла (1906–1969 рр.).

4. Характеристика основних компонентів і функцій громадської думки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що розуміє під терміном «громадська думка» сучасна соціологія?

2. З якими чинниками пов'язане зростання впливу громадської думки на соціальні відносини?

3. Хто із зарубіжних науковців сформулював п'ятнадцять законів громадської думки і до якого загального висновку прийшов?

4. Які функції в соціумі виконує громадська думка?

ЛІТЕРАТУРА

1. Багмет М. О. Громадська думка як соціальний феномен : аналіз теоретико-методологічних підходів [Електронний ресурс] / М. О. Багмет, Л. А. Ляпіна // Наукові праці. Том 103. Соціологія. – 2008. – Вип. 90. – С. 57–60. – Режим доступу : [file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Npchdusoc_2008_103_90_12%20\(1\).pdf](file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Npchdusoc_2008_103_90_12%20(1).pdf).
2. Кононенко О. В. Громадська думка як суспільний феномен (культурофілософський аналіз) [Електронний ресурс] / О. В. Кононенко. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2011_1_41.
3. Нельга О. В. Соціологія громадської думки. Курс лекцій : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Нельга. – Київ : Вид-во Шейніної О. В., 2008. – 186 с.
4. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
5. Полторак В. А. Социология общественного мнения : учеб. пособ. / В. А. Полторак – Киев – Днепропетровск : Центр «СОЦИОПОЛИС». – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.
6. Фролов П. Д. Громадська думка у соціологічному та соціально-психологічному вимірах [Електронний ресурс] / П. Д. Фролов. – Режим доступу : <http://sptechology.ucoz.ua/publ/>.
7. Цаллер Дж. Происхождение и природа общественного мнения : Пер с англ. / Дж. Цаллер. – Москва : Ин-т Фонда «Общественное мнение». – 2004. – 560 с.
8. Шатун В. Т. Концепт громадської думки, особливості її формування, ідентифікації та інтерпретації [Електронний ресурс] / В. Т. Шатун. – Режим доступу : [file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Npchdupol_2012_204_192_13%20\(1\).pdf](file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/Npchdupol_2012_204_192_13%20(1).pdf).

**Семінар 2. Громадська думка:
характеристика суб'єкта і об'єкта**

1. Поняття суб'єкта громадської думки. Типологія В. Л. Оссовського.
2. Суб'єктна структура інституту громадської думки.
3. Характеристика основних суб'єктів громадської думки.
4. Об'єкт громадської думки: сутність поняття, критерії, яким повинен відповідати.
5. «Поріг доступності» і «принцип доцільності» при виборі об'єктів вивчення громадської думки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як визначали суб'єкт громадської думки філософи Томас Мор, Джон Локк, Гегель, а також соціолог Габріель Тард?
2. Яке визначення суб'єкту громадської думки дає сучасна соціологія?
3. Які основні суб'єкти громадської думки виокремлює сучасна соціологія громадської думки?
4. Яким критеріям повинен відповідати об'єкт громадської думки?

ЛІТЕРАТУРА

1. Левада Ю. Людина, натовп та маса в громадській думці / Ю. Левада // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2005. – № 1–2. – С. 80–92.
2. Матусевич В. Суб'єкт общественного мнения : теоретические и методические проблемы определения // Социология : теория, методы, маркетинг. – 2002. – № 1. – С. 21–30.
3. Нельга О. В. Соціологія громадської думки. Курс лекцій : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Нельга. – Київ : Вид-во Шейніної О. В., 2008. – 186 с.
4. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
5. Полторак В. А. Социология общественного мнения : учеб. пособ. / В. А. Полторак – К. – Днепропетровск : Центр «СОЦИОПОЛИС». – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.
6. Прасюк О. В. Концептуалізація суб'єкта громадської думки в сучасному науковому дискурсі [Електронний ресурс] / О. В. Прасюк. – Режим доступу : <https://www.sworld.com.ua/konfer30/1159.pdf>.

Семінар 3. Історія становлення громадської думки в особах

1. Вклад зарубіжних науковців у становлення і розвиток соціології громадської думки.

1.1. *Алексіс де Токвіль* «Демократія в Америці» – спроба французького державного діяча та історика теоретичного осмислення феномену громадської думки.

1.2. *Габріель де Тард* «Громадська думка і натовп» – спроба французького соціолога і криміналіста охарактеризувати суб'єкт та об'єкт громадської думки.

1.3. «Спіраль мовчання» німецького соціолога і політолога *Елізабет Ноель-Нойман*.

1.4. *П'єр Бурд'є* та його ставлення до опитування як метода дослідження громадської думки.

2. Вклад вітчизняних науковців у становлення і розвиток соціології громадської думки.

2.1. *Наталія Вікторівна Паніна* – ініціатор і науковий керівник моніторингу соціальних змін в українському суспільстві за 1994–2006 р.р.

2.2. Розробка проблеми особливостей формування громадської думки в працях *Лідії Ернестівни Орбан-Лембрик*.

2.3. *Олександр Вячеславович Нельга* – провідний український науковець у галузі соціології громадської думки.

2.4. *Володимир Леонідович Оссовський* – провідний український науковець у галузі соціології громадської думки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Праці яких європейських науковців вважаються початком теоретичного вивчення феномену громадської думки?

2. Праці яких науковців вважаються початком теоретичного вивчення феномену громадської думки в Україні?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдье П. Социология политики / П. Бурдье ; пер. с фр. Г. А. Чередниченко ; сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – Москва : Socio-Logos, 1993. – С. 189–190.
2. Докторов В. Из истории опросов общественного мнения [Электронный ресурс] / В. Докторов. – Режим доступа : <http://corp.fom.ru/uploads/socreal/post-75.pdf>.
3. Лебон Г. Психология толпы. Мнение и толпа / Г. Лебон, Г. Тард. – Москва : Ин-т психологии РАН, 1998. – 416 с.
4. Нельга О. В. Соціологія громадської думки. Курс лекцій : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Нельга. – Київ : Вид-во Шейніної О. В., 2008. – 186 с.
5. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение : Открытие спирали молчания [Электронный документ] / Э. Ноэль-Нойман ; пер. с нем. – Москва : Прогресс : Весь мир, 1996. – 351 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/127773>.
6. Орбан-Лембрик Л. Особливості формування громадської думки. / Л. Орбан-Лембрик // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С. 77–89.

7. Стукало С. Легенда української соціології (про В. Л. Оссовського) [Електронний ресурс] / С. Стукало. – Режим доступу : <https://tyzhden.ua/Publication/4668>.
8. Тард Г. Общественное мнение и толпа / Габриэль Тард ; пер. с фр. ; под ред. П. С. Когана. – изд. 2-е. – Москва : ЛЕНАНД, 2015. – 208 с.
9. Токвиль А. Демократия в Америке / Алексис де Токвиль ; пер. с франц. предисл. Гарольда Дж. Ласки. – Москва : Прогресс, 1992. – 554 с.

Семінар 4. Інституціалізація громадської думки

1. Інституційне трактування громадської думки в соціології (С. Ліпсет, М. Дюверже).
2. Основні умови інституціалізації громадської думки.
3. Специфіка громадської думки як соціального інституту суспільства.
4. Функції громадської думки як соціального інституту: загальна характеристика.
5. Специфіка процесів інституціалізації громадської думки в сучасному українському суспільстві.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як Ви розумієте поняття «інституційна діяльність»?
2. Які ознаки процесу інституціалізації Ви знаєте, чи відповідає їм громадська думка?
3. Які соціальні інститути сучасного суспільства Ви знаєте, як з ними співвідносяться громадська думка як соціальний інститут?
4. Які функції виконує громадська думка як соціальний інститут?

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович С. Проблема социальных институтов в социологии / С. Войтович // Социология : теория, методы, маркетинг. – 1999. – № 2. – С. 151–166.
2. Головаха Е. Постсоветская деинституционализация и становление новых социальных институтов в украинском обществе / Е. Головаха, Н. Панина // Социология : теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 5–22.
3. Горшков М. К. Общественное мнение : История и современность / М. К. Горшков – Москва : Политиздат, 2001. – 383 с.
4. Демидов А. М. Общественное мнение на путях институционализации / А. М. Демидов // Социологические исследования – 1992. – № 2. – С. 75–78.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант» ; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
6. Полторац В. А. Социология общественного мнения : учебное пособие / В. А. Полторац – Киев – Днепропетровск : Центр «СОЦИОПОЛИС». – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.

Семінар 5. Роль масової свідомості у процесі формування, розповсюдження і функціонування громадської думки

Частина 1 (2 год.)

1. Диференціація понять: «свідомість», «індивідуальна свідомість», «групова (масова) свідомість», «свідома сфера суспільства», «суспільна свідомість».

2. Масова свідомість як вид суспільної свідомості: двоєдина природа суб'єкта, соціальна типовість, співвідношення з суспільною, класовою, спеціалізованою і буденною свідомістю.

3. Формування громадської думки на основі соціальних стереотипів.

Частина 2 (2 год.)

4. Теорія стереотипізації У. Ліппмана.

5. Мода як частковий феномен прояву соціального стереотипу.

6. Роль чуток у процесі формування, розповсюдження і функціонування громадської думки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як Ви розумієте двоєдину природу суб'єкта масової свідомості? Яке значення це має з точки зору соціології громадської думки?

2. У якій роботі Уолтер Ліппман уперше використав термін «стереотип» і з чим це було пов'язано?

3. Яким чином соціальні стереотипи впливають на формування громадської думки?

4. Яким чином чутки впливають на формування громадської думки?

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушин Б. А. Массовое сознание : Опыт определения и проблемы исследования / Б. А. Грушин. – Москва : Политгиздат, 1987. – 368 с
2. Дроздовська О. М. Понятійно-категоріальний апарат масової свідомості як різновиду суспільної свідомості [Електронний ресурс] / О. М. Дроздовська // Гуманітарний вісник ЗДА. – 2009. – Вип. 39. – С. 121–138. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_39_11.pdf.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – Москва : Эксмо, 2000. – 832 с.
4. Любивый Я. С. Современное массовое сознание : динамика и тенденции развития. – Киев : Наук. думка, 1993. – 140 с.
5. Соснін О. В. Інвестиції в людський розвиток в умовах глобальної трансформації : навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, М. А. Ажажа. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : Магнолія – 2006, 2016. – 602 с. – С. 117.

Модуль 2. Громадська думка в системі суспільних відносин

**Семинар 6. Мас-медіа: роль у формуванні
і вираженні громадської думки**

1. Сутність поняття: «комунікація», «масова комунікація», «міжособистісна комунікація», «соціальна інформація», «масова інформація», «мас-медіа».
2. Роль мас-медіа у формуванні і вираженні громадської думки.
3. Можливості маніпулювання громадською думкою за допомогою ЗМІ в сучасному суспільстві.
4. Вплив Інтернету на формування громадської думки.
5. Специфіка використання методу контент-аналізу для вивчення ролі ЗМІ у формуванні громадської думки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які явища позначають терміном «соціальна інформація»?
2. Чи є тотожними поняття «масова комунікація» та «масова інформація»?
3. Чи можна погодитися з тим, що мас-медіа формують громадську думку, але одночасно є і каналом її висловлювання?

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посібник / В. Іванов ; за наук. ред. В. В. Різуна. – Київ : Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
2. Іванова І. Ф. Рівень користування Інтернетом на Півдні України : за результатами соціологічного дослідження / І. Ф. Іванова, Б. Б. Бондарець // Габітус : Науковий журнал. – 2019. – № 10. – С. 60–64.
3. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник / В. В. Остроухов, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк ; ред. Є. Д. Скулиш. – Київ : КНТ, 2010. – С. 42–114.
4. Кирбят'єв О. Засоби масової інформації як фактор формування громадської думки [Електронний ресурс] / О. Кирбят'єв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2002. – № 6. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/vestnik/gumvis6/St17_Kirbyatev_O.L.pdf.
5. Ковалевський В. Сучасний стан і тенденції розвитку медіа-сфери України / В. Ковалевський // Політичний менеджмент. – 2009. – № 5. – С. 109–119.
6. Коробицын В. И. Социологические исследования ТВ и рекламы / В. И. Коробицын, Е. Н. Юдина. – Москва : Изд-во «РИП-холдинг», 2006. – 200 с.
7. Назаров М. М. Массовая коммуникация в современном мире : методология анализа и практика исследований / М. М. Назаров – Изд. 2-е, исправл. – Москва : Едиториал УРСС, 2002. – 240 с.

8. Науменко Т. В. Социология массовых коммуникаций в структуре социологического знания / Т. В. Науменко // Социологические исследования. – 2003. – № 10. – С. 39–46.
9. Шульга Р. Телебачення як транслятор смислів : формування ціннісного простору / Р. Шульга // Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг / за ред. доктора екон. наук В. Ворони, д-р соц. наук М. Шульги. – Київ : ІС НАН України, 2010. – С. 349–355.

Семінар 7. Формування громадської думки: способи, методи

1. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації особистості як рушійні сили формування громадської думки.
2. Способи та мета цілеспрямованого формування громадської думки: реклама, мас-медіа, public relations.
3. Фактори спонтанного формування громадської думки.
4. Методи формування громадської думки.
5. Особливості формування громадської думки під час виборів.
6. Роль суспільної ситуації в процесі формування громадської думки: на прикладі України.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які методи формування громадської думки Ви знаєте?
2. Що означає термін «маніпулювання громадською думкою»?
3. У чому сутність концепції «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман?
4. Чи можете Ви погодитися з твердженням, що організація громадської думки є основним напрямом PR-діяльності?
5. У чому сутність технології залучення «приватних агентів впливу»?

ЛІТЕРАТУРА

1. Иванченко С. Н. Пути формирования консолидированного общественного мнения в целевых группах [Электронный ресурс] / С. Н. Иванченко. – Режим доступа : http://elib.org.ua/psychology/ua_readme.php?subaction=showfull&id=1416504219&archive=&start_from=&ucat=2&.
2. Королько В. Основы публик рилейшнз [Электронный документ] / В. Королько – Москва : Рефл-бук, 2000. – 528 с. – Режим доступа : <http://text/Econom/korolko/str/05.html>.
3. Легеза Я. О. Формування громадської думки в умовах пострадянських суспільно-політичних трансформацій [Електронний ресурс] / Я. О. Легеза. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/2/1-8-Legeza.pdf>.
4. Орбан-Лембрик Л. Особливості формування громадської думки // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С. 77–89.
5. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
6. Руженко Л. М. Демократичні механізми формування громадської думки як складова політичного розвитку // Актуальні проблеми політики. – 2013. –

Вип. 48. – С. 295–301. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2919/Rujenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

7. Шампань П. Делать мнение : новая политическая игра [Электронный ресурс] / пер. с фр. – Москва : Socio-Logos, 1997. – 317 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/lenuar/index.php.

Семинар 8. Функції громадської думки

1. Специфіка функціонування громадської думки.
2. Сутність функціонування громадської думки.
3. Ефективність функціонування громадської думки.
4. Критерії класифікації функцій громадської думки, як соціального інституту, запропоновані В. А. Полтораком.
5. Двовимірний підхід до характеристики функцій громадської думки, як соціального інституту, В. Л. Осовського.
6. Умови, які сприятимуть зростанню значення громадської думки в Україні.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Від яких чинників залежить ефективність функціонування громадської думки?
2. Які функції відображають характер взаємодії громадської думки, як соціального інституту, з іншими соціальними інститутами та населенням?
3. Які функції відображають характер взаємодії громадської думки, як соціального інституту, з органами управління?

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник для вузів / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2011. – С. 227–231.
2. Осовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Осовський. – Київ : ПЦ «Фоліант»; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
3. Полторака В. А. Социология общественного мнения : учеб. пособ. / В. А. Полторака – Киев – Днепропетровск : Центр «СОЦИОПОЛИС». – Изд-во «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.

Семинар 9. Взаємодія влади і громадської думки

Частина 1 (2 год.)

1. Типи взаємодії влади і громадської думки.
2. Режими взаємодії влади та громадської думки:
 - критерії, за якими різняться окремі режими взаємодії;
 - характеристика режимів взаємодії влади і громадської думки.

Частина 2 (2 год.)

3. Принципи роботи з громадською думкою в практиках зв'язків з громадськістю.

4. Створення іміджу державних органів влади за допомогою:
ЗМІ;

- експертів-політологів;
- соціологів.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Поясніть сутність режиму придушення громадської думки з боку владних структур.

2. Поясніть сутність режиму ігнорування громадської думки з боку влади.

3. Поясніть сутність режиму патерналізму влади по відношенню до громадської думки.

4. Поясніть сутність режиму співробітництва влади і громадської думки як соціального інституту.

5. Поясніть сутність режиму тиску громадської думки на владу.

6. Поясніть сутність режиму диктатури громадської думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондрашова Я. О. Громадська думка та влада / Я. О. Кондрашова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvvnv/filosof/2010_27/R2/Kondrashova.pdf.
2. Паниотто В. И. Социологические исследования как способ контроля за результатами выборов и референдумов / В. И. Паниотто, Н. Харченко // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 155–170.
3. Телешун С. Публічна чи державна політика – вітчизняна дилема вибору [Електронний ресурс] / С. Телешун, С. Ситник, І. Рейтерович. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-4-25.pdf>.
4. Тимофеев С. П. Урахування громадської думки під час впровадження державної політики [Електронний ресурс] / С. П. Тимофеев. – Режим доступу : <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/28272/25198>.
5. Кандагура К. Вивчення громадської думки як підґрунтя відносин органів державної влади з громадськістю [Електронний ресурс] / Катерина Кандагура. – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04\(7\)/10kksdvg.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04(7)/10kksdvg.pdf).

Семінар 10. Розвиток громадської думки на сучасному етапі

1. Поняття динаміки громадської думки і тенденцій її розвитку.

2. Закономірності розвитку громадської думки, зумовлені її власною природою.

3. Закономірності розвитку громадської думки, пов'язані з конкретно-історичними умовами її функціонування.

4. Застосування громадської думки в цілях зміни соціально-політичної та економічної ситуації в країні, світі.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які тенденції характерні для розвитку громадської думки в сучасній Україні?

2. Які тенденції характерні для розвитку громадської думки в європейських державах?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекешкина И. Исследования общественного мнения в период демократизации // Социология : теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 218–222.
2. Прасюк О. В. Електоральна громадська думка в Україні : сутність, детермінанти поставання та шляхи посилення дієвості / О. В. Прасюк. – Острог : ІГСУ, Вид-во НУ «Острозька академія», 2013. – 180 с.
3. Соціологічні зрізи українського суспільства (моніторинг соціально-економічних очікувань населення : 2005–2014 рр.) : наукова доповідь / [Балакірева О. М., Середя Ю. В., Дмитрук Д. А. та ін.] ; НАН України ; ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Київ, 2015. – 78 с. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/sr/286.pdf>.
4. Тощенко Ж. Т. Парадоксальный человек : монография / Жан Терентьевич Тощенко. – 2-е изд., перераб. и доп. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 543 с.
5. Чавкіна С. В. Директивна функція громадської думки : проблеми реалізації в сучасній Україні // Грані. Соціологія. – 2012. – № 8 (88). – С. 109–112.

Модуль 3. Організаційно-методичні проблеми вивчення громадської думки

Семінар 11. Американські та європейські спеціалізовані інститути вивчення громадської думки

1. Американський інститут громадської думки, заснований Дж. Геллапом.

2. Центри з вивчення громадської думки при американських університетах.

3. Інститут громадської думки Великобританії.

4. Служба вивчення громадської думки БІ-БІ-СІ.

5. Інститут Демоскопії в Німеччині, заснований Елізабет Ноель-Нойман та її чоловіком Еріхом Петером Нойманом.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. У якій країні було започатковано емпіричне вивчення громадської думки?
2. Хто є автором терміну «солом'яні опитування»? Чому вони отримали таку назву і де проводилися?
3. Який інститут з вивчення громадської думки має найсоліднішу репутацію в міжнародних професійних колах? Ким і коли його було засновано?

ЛІТЕРАТУРА

1. Гэллэп Дж. Пульс демократии. Как работают опросы общественного мнения. [Электронный ресурс] / Дж. Гэллэп, Рей С. Ф. – Москва : ВЦИОМ, 2017. – Режим доступа : <https://doi.org/1014515/monitoring>. 2018.3/18.
2. Докторов Б. З. Первопроходцы мира мнений : от Гэллэпа до Грушина. – Москва : Ин-т Фонда «Общественное мнение», 2005. – 239 с.
3. Докторов Б. Пост-гэллэповские опросные технологии : к 200-летию опросов общественного мнения в США [Электронный ресурс] / Б. З. Докторов // Социологический журнал. – 2005. – № 2. – С. 5–36. – Режим доступа : <https://www.jour.isras.ru/index.php/socjour/article/view/864>.

Семінар 12. Українські центри з вивчення громадської думки

1. Інститут соціології НАН України.
2. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС).
3. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (Центр Разумкова). Центр «Соціальний моніторинг».
4. Центр соціальних та маркетингових досліджень «SOCIS». Фонд «Демократичні ініціативи».
5. Незалежна науково-дослідницька громадська організація «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка».

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Науковці в галузі соціології громадської думки стверджують, що інституціоналізація громадської думки в Україні розпочалася _____ (завершити речення).
2. Які українські науковці працюють в галузі соціології громадської думки?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бекешкина И. Исследование общественного мнения в период демократизации / Ирина Бекешкина // Социология : теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 4. – С. 218–222.

2. Бекешкіна І. У громадській думці України багато парадоксального [Електронний ресурс] / Ірина Бекешкіна. – Режим доступу : <https://dif.org.ua/article/irina-bekeshkina-u-gromadskiy-dumtsi-ukraini-bagato-paradoksalnogo>.
3. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант» ; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
4. Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг / за ред. В. М. Ворони, М. О. Шульги. – Київ : ІС НАНУ, 2006. – 578 с.
5. Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін / за ред. В. М. Ворони, М. О. Шульги. – Київ : ІС НАНУ, 2005. – 653 с.

Семинар 13. Організаційна структура соціологічного дослідження громадської думки

1. Характеристика структурних елементів Програми соціологічного дослідження громадської думки.
2. Формування вибіркової сукупності. Типи вибірок.
3. Відбір методів соціологічного дослідження громадської думки: проблема коректності й адекватності.
4. Специфіка і можливості якісних методів соціологічного дослідження громадської думки.
5. Польове дослідження : характеристика організаційних етапів проведення.
6. Обробка первинної соціологічної інформації : етапи та механізми.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які етапи проведення соціологічного дослідження громадської думки Ви можете назвати?
2. Які кількісні методи соціологічного дослідження громадської думки Ви знаєте?

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев Э. Методы измерения в социологии / Э. Андреев, Г. Осипов. – Москва : Наука, 2003. – 169 с.
2. Батыгин Г. Лекции по методологии социологических исследований : учебник для студентов гуманитарных вузов и аспирантов / Г. Батыгин. – Москва : Аспект-Пресс, 1995. – С.13–19.
3. Докторов Б. Методология и практика опросов «обогащенного общественного мнения» // Социальная реальность. – 2007. – № 10. – С. 81–94.
4. Иванов В. Ф. Контент-анализ : Методология і методика дослідження ЗМК : Навч. посібник / В. Ф. Иванов. – Київ : Наукова думка, 1994. – 112 с.
5. Ноэль Э. Массовые опросы. Введение в методику демоскопии / Э. Ноэль ; пер. с нем., вступит. статья д-ра филос. наук С. Н. Масурова. – Москва : Прогресс, 1978. – 312 с.

6. Паніна Н. В. Вимірювання в соціології та принципи застосування тестів у масових опитуваннях / Н. В. Паніна // Соціологія : теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1–2. – С. 53–58.
7. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження / Н. В. Паніна. – Київ : Наукова думка, 1996. – 233 с.

Семінар 14. Опитування як метод дослідження громадської думки

1. Анкетне опитування (індивідуальне, групове, поштове, пресове, експертне, експрес-опитування): переваги, обмеженість, умови і технологія застосування.

2. Інтерв'ю як один з основних типів опитування (фіксоване чи стандартизоване, фокусоване, вільне, квазі-інтерв'ю у фокус-групах, телефонне).

3. Соціометричне опитування: вимір соціальної дистанції між членами певної групи.

4. Застосування тестів у масових опитуваннях.

5. Онлайн-опитування: технологія застосування, переваги, недоліки.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Як Ви оцінюєте перспективи використання пресового опитування та радіо- і телеголосування як методів дослідження громадської думки?

2. Наскільки виправданим, на Вашу думку, є використання тестових методик в масових опитуваннях?

3. Які чинники Ви відносите до переваг інтернет-опитування?

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – 2-е вид. – Київ : Каравела, 2011. – С. 366–391.
2. Опитування громадської думки / За ред. Н. В. Паніної. – Київ : ІС НАН України, 2003. – 80 с.
3. Опитування громадської думки : посібник [Електронний ресурс] / ред. І. Бекешкіна. – Київ : Фонд «Демократичні ініціативи», 2012. – 96 с. – Режим доступу : https://dif.org.ua/uploads/pdf/1356088645_2202.pdf.
4. Панина Н. Общественное мнение и массовые опросы (для политиков и журналистов) / Н. Панина, Е. Головаха. – Київ , 2012. – 96 с.
5. Паниотто В. Количественные методы в социологических исследованиях / В. Паниотто, В. Максименко. – Київ, 2003. – С.1–37.
6. Полторац В. А. Маркетингові дослідження : навч. посібник / В. А. Полторац, І. В. Тараненко, О. Ю. Красовська – 3-тє вид., переробл. та доповн. – Київ : Центр учбової літ-ри, 2014. – 342 с.
7. Соціологічне опитування, його різновиди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lectmania.ru/1x120f0.html>.

Семінар 15. Обробка та аналіз первинної соціологічної інформації

Частина 1 (2 год.)

1. Етапи обробки первинної соціологічної інформації за допомогою спеціальних комп'ютерних програм.

2. Просте і перехресне групування інформації, отриманої в процесі обробки.

3. Методи представлення інформації, отриманої в результаті групування даних:

- побудова таблиць, діаграм, графіків;
- факторний аналіз.

Частина 2 (2 год.)

4. Сутність процесу інтерпретації отриманих даних.

5. Вимоги до складання підсумкових документів:

- інформаційної та аналітичної записок;
- звіту з НДР.

ПИТАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЮ І САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які етапи обробки первинної соціологічної інформації Ви знаєте?

2. За яких умов можливими є ручні методи обробки інформації?

3. Як мінімізувати вплив особистісного фактора (досвіду, установок, переваг, складу мислення) інтерпретатора на результати інтерпретації?

ЛІТЕРАТУРА

1. Городяненко Г. В. Соціологія : підручник / Г. В. Городяненко – Київ : Академія, 2008. – С. 415–505.
2. Кислова О. М. Багатовимірний аналіз соціологічної інформації : сутність, класичні методи та інтелектуальні технології [Електро-нний ресурс] / Кислова Ольга Миколаївна. – Режим доступу : <http://www.readera.org/article/bahatovyemirnuyi-analiz-sotsiologichnoye-informatsiye-sutnist-klasychni-metodye-10157473.html>.
3. Крыштановский А. О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS / А. О. Крыштановский. – Москва : Издат. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 281 с.
4. Соціологія : підручник / за ред. В. М. Пічі. – Львів : Новий Світ – 2000, 2004 – С. 244–275.
5. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. Описание, объяснение, понимание социальной реальности / В. А. Ядов. – Москва : Добросвет, 2001. – 596 с.

2.2. Контрольні роботи, завдання самостійної роботи, ІНДЗ

Контрольні роботи є формою поточного контролю і пропонуються студентам з метою перевірки рівня засвоєння знань у рамках певного модуля, який охоплює декілька тем. Критеріями оцінювання контрольної роботи є повнота та самостійність відповіді. За виконану роботу студент може отримати максимально 6 балів (по 3 бали за відповідь на кожне з двох запитань), мінімально – 2 бали (по 1 балу за відповідь на кожне з двох запитань). Час виконання роботи – 45 хв. (у рамках аудиторного заняття).

Контрольна робота 1 за модулем 1 (теми 1–5)

Варіант 1

1. Висловіть та обґрунтуйте свою думку стосовно твердження, що в сучасному українському суспільстві зростає вплив громадської думки на соціальні відносини.
2. Охарактеризуйте громадську думку як соціальний інститут суспільства.

Варіант 2

1. Розкрийте сутність поняття «громадська думка» з позицій соціології.
2. Поясніть сутність концепції «спіраль мовчання», хто є її автором, яке значення вона має для вивчення громадської думки.

Варіант 3

1. Розкрийте сутність поняття «суб'єкт громадської думки» в сучасній соціології.
2. Поясніть, коли і чому виник термін «солом'яні опитування».

Варіант 4

1. Охарактеризуйте основні суб'єкти громадської думки.
2. Яке значення, на Вашу думку, для теоретичного осмислення феномену громадської думки має праця французького політичного діяча Алексіса де Токвіля «Демократія в Америці»?

Варіант 5

1. Висловіть та обґрунтуйте свою думку стосовно того, яким критеріям має відповідати об'єкт громадської думки.
2. Яке значення, на Вашу думку, має праця французького соціолога Габрієля де Тарда «Громадська думка і натовп» для характеристики суб'єкта та об'єкта громадської думки ?

Варіант 6

1. Поясніть, чому під час вибору об'єктів вивчення громадської думки варто дотримуватися принципу доцільності та брати до уваги так званий «поріг доступності».

2. Що Ви знаєте про закони громадської думки американського соціолога, філософа, психолога Хедлі Кентріла?

Контрольна робота 2 за модулем 2 (теми 6–10)

Варіант 1

1. Висловіть та обґрунтуйте свою думку стосовно твердження, що мас-медіа формують громадську думку, але водночас є й каналом її висловлювання?

2. У чому сутність технології залучення «приватних агентів впливу»?

Варіант 2

1. Від яких факторів, на Вашу думку, залежить рівень маніпулювання громадською думкою за допомогою ЗМІ в сучасному суспільстві? Відповідь обґрунтуйте.

2. Чи можете Ви погодитися з твердженням, що організація громадської думки є основним напрямом PR-діяльності? Обґрунтуйте свою відповідь.

Варіант 3

1. Опишіть специфіку використання методу контент-аналізу для вивчення ролі ЗМІ у формуванні громадської думки.

2. Охарактеризуйте рекламу як спосіб цілеспрямованого формування громадської думки.

Варіант 4

1. Охарактеризуйте public relations як спосіб цілеспрямованого формування громадської думки.

2. Поясніть механізм взаємодії громадської думки та влади через реалізацію її консультативної функції.

Варіант 5

1. Чому, на Вашу думку, потреби, інтереси, ціннісні орієнтації особистості вважаються в соціології рушійними силами формування громадської думки?

2. Поясніть механізм взаємодії громадської думки та влади через реалізацію її директивної функції.

Варіант 6

1. Охарактеризуйте функції, які виконує в суспільстві громадська думка.
2. Поясніть механізм взаємодії громадської думки та влади через реалізацію її функції соціального контролю.

Контрольна робота 3 за модулем 3 (теми 11–15)

Варіант 1

1. Охарактеризуйте діяльність Центру з вивчення громадської думки «Наваль-експерт» (м. Миколаїв). Які залишилися враження від спільної роботи?
2. Назвіть переваги і недоліки онлайн опитування як метода дослідження громадської думки.

Варіант 2

1. Хто, коли, де та з якою метою заснував Інститут Демоскопії? Охарактеризуйте його діяльність.
2. Назвіть переваги і недоліки анкетного опитування як метода дослідження громадської думки.

Варіант 3

1. Назвіть заклади вищої освіти України, які готують соціологів, та охарактеризуйте діяльність одного з них.
2. Чим відрізняється контент-аналіз від традиційного аналізу документів?

Варіант 4

1. Хто саме започаткував в Україні моніторингові дослідження стану українського суспільства? Які особливості їх проведення?
2. Назвіть переваги і недоліки такої форми опитування, як Омнібус.

Варіант 5

1. Охарактеризуйте діяльність Інституту соціології НАН України.
2. Чим відрізняється глибинне інтерв'ю від традиційного?

Варіант 6

1. Чи погоджуєтесь Ви з твердженням, що найбільш визнаною у світі установою з вивчення громадської думки є Американський інститут громадської думки, заснований Дж. Геллапом? Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Як формується вибіркова сукупність? Охарактеризуйте її види.

ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Окрім самостійної роботи під час підготовки до семінарських занять, студенти мають виконати ще дві самостійні роботи письмово, кожна з яких оцінюється в 5 балів. У процесі виконання завдань самостійної роботи студенти мають ознайомитися з роботами класиків зарубіжної соціології громадської думки і відповісти на запитання, поставлені викладачем. З першоджерелами, які потребують конспектування, студенти можуть ознайомитися в науковій бібліотеці ЧНУ імені Петра Могили, Миколаївській обласній універсальній науковій бібліотеці, Центральній бібліотеці ім. М. Л. Кропивницького ЦБС для дорослих м. Миколаєва.

Самостійна робота 1 за темою «Громадська думка і мас-медіа»

З метою виконання наступних завдань зверніться до книги відомого канадського вченого та публіциста Гербарта Маршалла Маклюєна:

Маклюэн Г. Понимание медиа. Внешние расширение человека / Г. Маклюэн; Пер. с англ. В. Николаева. – Москва, 2003. – 464 с.

1. Стисло викласти зміст глави 2. «Горячие и холодные средства коммуникации» (0,5 друк. стор.).
2. Стисло викласти зміст глави 21. «Пресса» (0,5 друк. стор.).
3. Стисло викласти зміст глави 31. «Телевидение» (0,5 друк. стор.).
4. Стисло викласти зміст глави 33. «Автоматизация» (0,5 друк. стор.).

Самостійна робота 2 за темою «Методи вивчення громадської думки»

З метою виконання наступних завдань зверніться до навчального посібника із загальної соціології патріарха сучасної американської соціології Нейла Смелзера:

Смелзер Н. Социология : пер. с англ. / Нейл Смелзер. – Москва : Феникс, 1994. – 688 с.

1. Дати визначення понять «гіпотеза», «соціологічні методи», «змінні», які наводяться у посібнику.
2. Розкрити сутність вибіркового обстеження як методу дослідження соціології.
3. Розкрити сутність прихованого спостереження як методу дослідження соціології.
4. Розкрити сутність історичного аналізу як методу дослідження соціології.
5. Розкрити сутність експериментального дослідження.

У якості висновку відповіді на питання, чи є доцільним використання охарактеризованих у книзі Н. Смелзера методів дослідження в сучасній соціології громадської думки.

ІНДЗ (ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання оцінюється в 15 балів. Студентам пропонується розробити Програму емпіричного соціологічного дослідження та його інструментарій за темою курсової роботи, орієнтуючись на методичні рекомендації кафедри соціології:

Курсова робота з соціології : метод. вказівки до виконання курсових робіт для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / укладачі : А. М. Фесенко, І. Ф. Іванова, В. О. Чорна. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 60 с. (Методична серія; вип. 264)

2.3. Система оцінювання поточної роботи

Протягом семестру викладач здійснює поточний контроль за рівнем засвоєння студентами матеріалу навчального курсу, аналізуючи їхню роботу на семінарських заняттях, оцінюючи якість виконання письмових завдань самостійної роботи та написання модульних контрольних робіт, а також професійний рівень та творчий підхід при підготовці Програми емпіричного соціологічного дослідження (індивідуальне навчально-дослідне завдання).

Розподіл балів за види навчальної роботи, яку виконують студенти протягом семестру, здійснюється із розрахунку на одного студента, який має можливість, як мінімум, виступити на трьох семінарських заняттях; обов'язково виконати письмові завдання самостійної роботи та написати у межах кожного з трьох модулів контрольну роботу:

Модуль 1. Теми 1–5 – опитування на семінарському занятті (3 б. х 3 виступи), модульна контрольна робота (6 б.).

Модуль 2. Теми 6–10 – опитування на семінарському занятті (3 б. х 3 виступи), виконання завдання СР у письмовій формі за темою № 6 (5 б.), модульна контрольна робота (6 б.).

Модуль 3. Тема 13–15 – опитування на семінарському занятті (3 б. х 3 виступи), виконання завдання СР у письмовій формі за темою № 13. (5 б.), модульна контрольна робота (6 б.).

Таблиця 3

Розрахунок балів

Поточний контроль, включаючи ІНДЗ – 70 балів														
Модуль 1. – 15 б. Теми 1–5					Модуль 2. – 20 б. Теми 6–10					Модуль 3. – 20 б. Теми 11–15				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
3 б.	3 б.	3 б.	3 б.	3 б. 6 б.	3 б.	3 б.	3 б.	3 б.	3 б. 6 б.	3 б.	3 б.	3 б. 5 б.	3 б.	3 б. 6 б.

ІНДЗ	Підсумковий контроль-залік	Загальна сума балів
15 б.	30 б.	100 б.

III. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

3.1. Питання до заліку

1. Соціологія громадської думки: об'єкт, предмет, завдання.
2. Міждисциплінарні зв'язки соціології громадської думки з науками соціологічного і несоціологічного профілю.
3. Значення праці французького політичного діяча Алексіса де Токвіля «Демократія в Америці» для теоретичного осмислення феномену громадської думки.
4. Значення праці французького соціолога Габрієля де Тарда «Громадська думка і натовп» для характеристики суб'єкта та об'єкта громадської думки.
5. Початок емпіричного вивчення громадської думки. «Солом'яні опитування».
6. Закони громадської думки американського соціолога, філософа, психолога Хедлі Кентріла.
7. Сутність концепції «спіраль мовчання» німецького соціолога і політолога Елізабет Ноель-Нойман.
8. Теорія стереотипізації американського письменника, журналіста Уолтера Ліппмана та її значення для соціології громадської думки.
9. Ставлення французького соціолога П'єра Бурд'є до опитування як методу дослідження громадської думки.
10. Роль українського соціолога і соціального психолога Н. В. Паніної у започаткуванні моніторингових досліджень стану українського суспільства.
11. Поняття суб'єкта громадської думки в сучасній соціології.
12. Характеристика основних суб'єктів громадської думки.
13. Об'єкт громадської думки: сутність поняття, критерії, яким повинен відповідати.
14. «Поріг доступності» і «принцип доцільності» при виборі об'єктів вивчення громадської думки.
15. Специфіка громадської думки як соціального інституту суспільства.
16. Функції громадської думки, що відображають характер її взаємодії з іншими соціальними інститутами та населенням.
17. Функції громадської думки, що відображають характер її взаємодії з органами управління.
18. Критерії ефективності функціонування громадської думки.

19. Типи взаємодії влади і громадської думки.
20. Створення іміджу державних органів влади за допомогою соціологічних опитувань громадської думки.
21. Закономірності розвитку громадської думки, зумовлені її власною природою.
22. Закономірності розвитку громадської думки, пов'язані з конкретно-історичними умовами її функціонування.
23. Громадська думка і масова свідомість.
24. Формування громадської думки на основі соціальних стереотипів.
25. Роль чуток у процесі формування, розповсюдження і функціонування громадської думки.
26. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації особистості як рушійні сили формування громадської думки.
27. Цілеспрямоване формування громадської думки за допомогою засобів масової комунікації.
28. Можливості маніпулювання громадською думкою в сучасному суспільстві.
29. Вплив Інтернету на формування громадської думки.
30. Сутність технології залучення «приватних агентів впливу».
31. Фактори спонтанного формування громадської думки.
32. Особливості формування громадської думки під час виборів.
33. Програма соціологічного дослідження громадської думки: вимоги до структури та змісту.
34. Формування вибіркової сукупності. Типи вибірок.
35. Специфіка і можливості якісних методів соціологічного дослідження громадської думки.
36. Специфіка і можливості кількісних методів соціологічного дослідження громадської думки.
37. Польове дослідження: характеристика організаційних етапів проведення.
38. Обробка первинної соціологічної інформації з дослідження громадської думки: етапи та механізми.
39. Сутність процесу інтерпретації даних, отриманих за результатами дослідження громадської думки.
40. Вимоги до складання підсумкових документів за результатами дослідження громадської думки: інформаційної та аналітичної записок, наукового звіту.
41. Діяльність Американського інституту громадської думки, заснованого Дж. Геллапом.

42. Діяльність Інституту Демоскопії в Німеччині, заснованого Елізабет Ноель-Нойман та Еріхом Петером Нойманом.

43. Діяльність Інституту соціології НАН України з вивчення громадської думки.

44. Діяльність Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) з вивчення громадської думки.

45. Діяльність Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (Центр Разумкова) з вивчення громадської думки.

3.2. Система оцінювання роботи студентів з опанування дисципліни

Відповіді студентів на заліку оцінюються за певними критеріями (табл. 4). Отримані бали (від 10 до 30) додаються до балів, отриманих за поточну роботу (табл. 3). До відомості проставляються бали за 100-бальною системою, оцінка за шкалою ECTS та за національною шкалою (табл. 5).

Таблиця 4

Критерії оцінювання відповіді студента на заліку

Оцінка	Критерії оцінювання знань
30 балів зараховано	Відповідь повна, правильна, свідчить про засвоєння основного матеріалу курсу; правильно розкрито зміст понять дисципліни, закономірності її розвитку; правильно використані різні джерела знань; відповідь самостійна, ґрунтується на знаннях, що вже засвоєні і допоміжних відомостях
20 балів зараховано	Відповідь відповідає раніше переліченим вимогам, вона повна, правильна; але нечітко викладається основний матеріал або висновки, що легко виправляється за допомогою питань викладача
10 балів зараховано	Студент загалом відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав недостатні знання літературних джерел
0 балів не зарахов.	Студент дає неправильну відповідь на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.

Семестрові рейтингові оцінки у балах, за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Оцінка	Пояснення
90–100	A	Відмінно, зараховано	Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
82–89	B	Добре, зараховано	Виконання вище середнього рівня, але з кількома помилками
75–81	C	Добре, зараховано	Загалом правильне виконання, але з певною кількістю суттєвих помилок
67–74	D	Задовільно, зараховано	Відповідь зі значною кількістю недоліків
60–66	E	Задовільно, зараховано	Відповідь задовольняє мінімальним критеріям
35–59	FX	Незадовільно, не зараховано	Надається можливість для повторного складання
1–34	F	Незадовільно, не зараховано	Обов'язковим є повторне опанування курсу

IV. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Підручники, навчальні посібники

1. Городяненко Г. В. Соціологія : Підручник / Г. В. Городяненко – Київ : Академія, 2008. – С. 327–336.
2. Епархина О. В. Социология общественного мнения : учебник / О. В. Епархина. – Москва : Академия, 2013. – 240 с.
3. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник / В. В. Остроухов, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк ; ред. Є. Д. Скулиш. – Київ : КНТ, 2010. – С. 42–114.
4. Козырев Г. И. Социология общественного мнения : учебное пособие / Г. И. Козырев. – Москва : ФОРУМ : ИНФРА-М, 2015. – 224 с.
5. Коч Н. В. Основи теорії комунікації : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. В. Коч. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 282 с.
6. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник для вузів / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – 2-ге вид. – Київ : Каравела, 2011. – С. 219 – 232. – Режим доступу : http://shron1.chtyvo.org.ua/Lukashevych_Mykola/Sotsiologhii_Zahalnyi_kurs.pdf.
7. Лукашевич М. П. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник для студентів ВНЗ / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков, Ю. І. Яковенко. – 4-те вид., стереотип. – Київ : Каравела, 2018. – 543 с.
8. Лукашевич М. П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії : навч. посібник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков – 2-ге вид., доп. і випр. – Київ : МАУП, 2004. – 464 с.
9. Нельга О. В. Соціологія громадської думки : Курс лекцій / О. В. Нельга. – Київ – Харків : Вид-во Шейніної О. В., 2008. – 186 с.
10. Опитування громадської думки : посібник для журналістів і політиків / сост. І. Бекешкіна. – Київ : Фонд «Демократичні ініціативи», 2005. – 88 с.
11. Оссовський В. Л. Соціологія громадської думки / В. Л. Оссовський. – Київ : ПЦ «Фоліант» ; ВД «Стилос», 2005. – 186 с.
12. Полторак В. А. Социология общественного мнения : учеб. пособие / В.А. Полторак. – Київ ; Днепропетровск : Арт-Пресс, 2000. – 264 с.
13. Рожанська Н. В. Загальна соціологічна теорія : навчальний посібник / Н. В. Рожанська, О. М. Дрожанова, О. А. Онофрійчук ; ред. : І. А. Мейжис, В. Л. Гавелі. – Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – С. 170–180. – Режим доступу : space.chmnu.edu.ua/bitstream/123456789/65/1/Рожанська%20Н.%20В.%20%20Загальна%20соціологічна%20теорія.pdf.

14. Сірий Є. В. Соціологія : загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : навч. посібник / Є. В. Сірий. – Київ : Атіка, 2004. – С. 401–405.
15. Соснін О. В. Інвестиції в людський розвиток в умовах глобальної трансформації : навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, М. А. Ажажа. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : Магнолія–2006, 2016. – 602 с.
16. Соціологія : Підручник / за ред. В. М. Пічі. – Львів : Новий Світ – 2000, 2004 – С. 244–275. – Режим доступу : <http://www.vpu7.com.ua/Documents/%D0%92.%D0%9C.%20%D0%9F%D1%96%D1%87%D1%96%20-%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.

4.2. Праці вітчизняних та зарубіжних соціологів

17. Бурдьє П. Общественное мнение // 50/50 : Опыт словаря нового мышления / П. Бурдьє, П. Шампань ; под общ. ред. М. Ферро и Ю. Афанасьева. – Москва : Прогресс, 1989. – 560 с.
18. Бурдьє П. Практичний глузд // Філософія, природа, проблематика, класичні розділи : хрестоматія : навчальний посібник для вузів / ред. Г. І. Волинка. – Київ : Каравела, 2010. – С. 462–463.
19. Бурдьє П. Соціологія політики [Електронний ресурс] / П. Бурдьє ; Пер. с фр. – Москва : Socio-Logos, 1993. – 336 с. – Режим доступу : <http://bourdieu.name/content/sociologija-politiki>.
20. Головаха Є. Українське суспільство 1992–2008 : соціологічний моніторинг / Є. Головаха, Н. Паніна. – Київ : ІС НАН України, 2008. – 85 с.
21. Козер Льюїс А. Мастера социологической мысли. Идеи в историческом и социальном контексте / Льюїс Альфред Козер ; под ред. доктора филол. наук, проф. И. Б. Орловой ; пер. с англ. Т. И. Шумиловой. – СПб : Нестор-История, 2013. – 464 с.
22. Лебон Г. Психология народов и масс / Г. Лебон. – Москва : Социум, 2015. – 379 с.
23. Лебон Г. Психология толпы / Г. Лебон. – Москва : Институт психологии РАН, «КСП +», 1999. – 412 с.
24. Липпман У. Общественное мнение [Электронный ресурс] / У. Липпман ; пер. с англ. Т. В. Барчуновой ; под. ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко – Москва : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/130442>.
25. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи – Москва : Академический проект, 2011. – 400 с.
26. Ноэль Э. Массовые опросы. Введение в методику демоскопии / Э. Ноэль ; пер. с нем., вступит. статья д-ра филос. наук С. Н. Масурова. – Москва : Прогресс, 1978. – 312 с.

27. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение : открытие спирали молчания [Электронный ресурс] / Э. Ноэль-Нойман ; общ. ред. и предисл. Н. С. Мансурова. – Москва : Прогресс-Академия : Весь Мир, 1996. – 352 с. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/127773>.
28. Общество без доверия / Под ред. Е. Головахи, Н. Костенко, С. Макеева. – Киев : ИС НАН Украины, 2014. – 338 с.
29. Орбан-Лембрик Л. Особливості формування громадської думки // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С. 77–89.
30. Осовський В. Л. Громадська думка : спроби соціологічної інтерпретації / В. Л. Осовський. – Київ : Інститут соціології НАНУ, 1999. – 29 с.
31. Панина Н. В. Вопросы теории, методологии, технологии социологического исследования и профессиональной этики / Н. В. Панина // Избранные труды по социологии в 3 т. Т. 1. ; НАН Украины, Ин-т социологии, Социол. центр им. Н. В. Паниной. – Київ : б. и., 2008. – 470 с.
32. Панина Н. В. Социология политики, национальных отношений, общественного мнения и социальная психиатрия / Н. В. Панина // Избранные труды по социологии в 3 т. Т. 3 ; НАН Украины, Ин-т социологии, Социол. центр им. Н. В. Паниной. – Київ : б. и., 2012. – 326 с.
33. Тард Г. Мнение и толпа [Электронный ресурс] / Г. Тард ; Пер. с фр. – Москва : ИС РАН, Изд-во «КСП+», 1999. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/185124/>.
34. Токвиль А. Демократия в Америке / Алексис де Токвиль ; пер. с франц. ; предисл. Гарольда Дж. Ласки. – Москва : Прогресс, 1992. – 554 с.
35. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий. – Київ : Дух і літера, 2005. – 262 с.
36. Украинское общество : от выборов до выборов : социологический мониторинг 1994, 1998, 2002 / НАН Украины, Ин-т социологии ; ред. Н. Панина. – Київ : Ин-т социологии НАН Украины, 2002. – 102 с.
37. Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін / за ред. В. М. Ворони, М. О. Шульги. – Київ : ІС НАНУ, 2005. – 653 с.
38. Українське суспільство 1992–2007. Динаміка соціальних змін / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – Київ : ІС НАН України, 2007. – 520 с.
39. Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг / за ред. В. М. Ворони, М. О. Шульги. – Київ : ІС НАНУ, 2006. – 578 с.
40. Шампань П. Делать мнение : новая политическая игра [Электронный ресурс] / П. Шампань ; Пер. с фр. – Москва : Socio-Logos, 1997. – 317 с. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/lenuar/index.php.

V. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Аудиторія – це публіка, соціальна спільність людей, об'єднана взаємодією з комунікатором (індивідом або групою), який володіє інформацією та доводить її до цієї спільності. Термін використовується також для позначення загалу слухачів чи глядачів засобів масової інформації.

Громада – форма соціальної (колективної) організації людей, місцева спільнота, місцева організація та частина суспільства.

Громадська думка – це рівень і стан масової свідомості, який містить певне ставлення до подій, різних соціальних груп, особистостей, державних і громадських організацій, фірм, засобів масової інформації. Це специфічний вияв масової свідомості, що виражається в оцінках (вербальних і невербальних) і характеризує ставлення людей до суспільно значущих подій і фактів, актуальних проблем суспільного життя.

Громадськість – це певна група людей, які виражають свою думку з тієї чи з іншої проблеми, а також реагують на певні події та ситуації. Це активне соціальне утворення, що в певний момент об'єднує усіх тих, хто стикається зі спільною проблемою і може разом шукати шляхи її розв'язання.

Демоскопія – галузь прикладної соціології, яка займається вивченням громадської думки з використанням методу опитування та її репрезентацією як статистичної сукупності думок опитаних індивідів. Термін «демоскопія» запропонував у 1946 р. американський соціолог С. Доде, у науковий обіг запровадила німецька дослідниця громадської думки професор Е. Ноель-Нойман, яка створила Інститут демоскопії в Алленсбасі (Німеччина).

Зв'язки з громадськістю (паблік рилейшнз) – це наука і мистецтво організації та здійснення зв'язків суб'єктами управління економічною, соціальною, політичною і духовно-культурною діяльністю з громадськістю, досягнення взаєморозуміння і доброзичливості між особистістю, закладом та іншими людьми, групами людей або суспільством загалом за допомогою поширення пояснювального матеріалу, розвитку обміну інформацією.

Індивідуальна думка – продукт індивідуальної свідомості, оцінка навколишньої дійсності, виходячи з інтересів і потреб особистості.

Індивідуальна свідомість окремих людей – це, насамперед, індивідуальні особливості сприйняття ними різних явищ суспільного життя. У кінцевому рахунку – це індивідуальні особливості їхніх поглядів, інтересів і ціннісних орієнтацій. Усе це породжує певні особливості в їх діях і поведінці.

Колективна свідомість (за Е. Дюркгеймом) – це духовна єдність суспільства, яка не є простою сумою індивідуальних свідомостей, існує незалежно від них у вигляді соціальних факторів (звичаїв, моралі, права, традицій, знань і т. п.) та значно впливає на індивідуальну свідомість. Колективна свідомість створює моральне суспільне середовище, що змушує людей приймати способи дії і мислення, поширені в цьому суспільстві.

Мас-медіа – засоби масової інформації (ЗМІ), через які інформація поширюється поміж широкої аудиторії. До мас-медіа належать: електронні видання, телебачення, радіо, преса тощо.

Масова комунікація – це процес поширення інформації (знань, духовних цінностей, моральних і правових норм тощо) за допомогою технічних засобів (преса, радіо, кінематограф, телебачення) на кількісно великі аудиторії, розміщені у різних місцях.

Натовп – тимчасове об'єднання великої кількості людей, що мають безпосередній контакт між собою та майже ідентично реагують на певні стимули.

Потреба – стан живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства загалом, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою їхньої активності. Розрізняють біологічні потреби, властиві живим організмам, та соціальні потреби, що мають суспільно-історичний характер і зумовлені розвитком матеріального виробництва.

Публіка – група людей зі спільними інтересами, які не взаємодіють між собою. Також під цим поняттям розуміють зібрання людей з різними точками зору на якусь проблему. На відміну від натовпу, публіка може не збиратися разом, а мати зв'язок через засоби масової інформації. Взаємодіючи, публіка формує громадську думку.

Публічна політика – це діяльність, що характеризується системною взаємодією держави, приватного сектору, інститутів громадянського суспільства, різноманітних соціальних, професійних груп і прошарків, громадських об'єднань з приводу реалізації особистих і суспільних інтересів, виробництва, розподілу та використання громадських ресурсів і благ з урахуванням волевиявлення народу або населення певних територій.

Реклама – інформація про фізичну чи юридичну особу, товари, ідеї та починання, яка призначена для необмеженого кола людей і має формувати чи підтримувати інтерес до цих фізичних, юридичних осіб, товарів, ідей та починань, сприяти реалізації товарів. Розповсюджується у будь-якій формі, за допомогою будь-яких засобів інформації.

Свідомість – здатність людини пізнавати оточуючий світ та саму себе за допомогою мислення та розуму, в результаті чого формується інтелект особистості.

Соціальна група – це найбільш загальне і специфічне поняття соціології, що означає певну сукупність людей, які мають загальні природні і соціальні ознаки і об'єднані спільними інтересами, цінностями, нормами і традиціями, системою певних відносин, які регулюються формальними і неформальними соціальними інститутами.

Соціальна спільнота – сукупність людей, об'єднаних відносно стійкими соціальними зв'язками, відносинами, яка має загальні ознаки, що надають їй неповторної своєрідності.

Соціальний інститут – це певна форма організації і регулювання суспільного життя (політика, економіка, сім'я, релігія, освіта), що історично склалися і забезпечують виконання життєво важливих для суспільства функцій, включають сукупність норм, ролей, взірців поведінки, дописів, спеціальних установ, систему контролю.

Соціальний стереотип – це спрощене, схематизоване, почасти спотворене або навіть хибне уявлення про будь-який соціальний об'єкт (людину, групу людей, соціальне явище, соціальний процес тощо). Уперше термін «стереотип» увів в ужиток американський журналіст, письменник, політичний оглядач Уолтер Ліппман. У своїй праці «Суспільна думка» він наголошував на тому, що всі предмети, явища та події людина сприймає через стереотипи власної культури, моральних кодексів, соціальної філософії, політичної агітації.

Судження – форма мислення, в якій стверджується або заперечується певна інформація про предмети, їх властивості або стосунки.

Суспільна свідомість – сукупність почуттів, настроїв, художніх і релігійних образів, різноманітних поглядів, ідей і теорій, що відображають ті чи інші сторони суспільного життя.

Ціннісна орієнтація – це вибіркове ставлення до носія цінності, який може бути реальним предметом задоволення потреб окремої людини чи соціальної спільності. У ціннісній орієнтації акумулюється життєвий досвід людей. Наявність усталених ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини як особистості.

Чутки – це повідомлення (виходять від одного або більше осіб) щодо деяких подій, ще нічим не підтверджених, усно передаються в масі людей від однієї людини до іншої. Чутки стосуються важливих для певної соціальної групи явищ, відповідають спрямованості її потреб та інтересів.

Навчальне видання

**Ірина Федорівна
Іванова,
Людмила Анатоліївна
Ляпіна,
Вікторія Олександрівна
Чорна,
Богдан Богданович
Бондарець**

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

*Методичні вказівки
з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів зі спеціальності 054 «Соціологія»*

Випуск 282

Редактор *Р. Грубкіна*.

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*, фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 27.12.2019
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,55. Обл.-вид. арк. 2,00.
Тираж 5 пр. Зам. № 5901.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.